

411. "Ως τὰ σώματα εἶναι μὴ Θεοί: , τουτέστι μὴ ἀναρχα, καθότι α'. ἐπειδὴ ὁ μὲν Θεὸς εἶναι εἷς (409) ε τὰ δὲ σώματα εἶναι ἄπειρα, δῆλον ὅτι τὰ σώματα δὲν εἶναι ἀναρχα, ἀλλ' ἔχουσι τὴν ἀρχὴν τῆς ἰδίας ὑπάρξεως ἐν ἑτέρῳ, καὶ ἔχι ἐν ἑαυτοῖς. β'. Ἡμεῖς βλέπομεν ὁσημέραι ὅτι πολλὰ τῶν ὄντων λαμβάνουσι ἀρχὴν καὶ τέλος ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν. Ἄλλ' ὁ Θεὸς εἶναι αἰδιδιος (408). "Ως τὰ σώματα δὲν εἶναι Θεοί. γ'. Ἡμεῖς βλέπομεν οὐδὲν ἄλλο εἰς τὴν γῆν: τουτέστιν εἰς τὰ σώματα, εἰμὴ φθορὰν καὶ ἀλλοίωσιν· ἀλλ' ὁ Θεὸς εἶναι ἀφθαρτος καὶ ἀναλλοιώτος (407). "Ως τὰ σώματα δὲν εἶναι Θεοί, ἀλλὰ γινώσκουσι τὴν ἑαυτῶν ὑπαρξιν ἐκ τοῦ ἀναγκαιῶ ὄντος (404). "Ως ὁ Θεὸς εἶναι καὶ παντοδύναμος καὶ συνέχει ἐν ἑαυτῷ ἅπαντα τὰ ὄντα.

412. Συμπέρασμα λοιπὸν ἐντεῦθεν ὅτι οὔτε ἡ ὕλη εἶναι ἀναρχός. καθότι - τί ἄλλο εἶναι, ὅπερ οἱ φιλόσοφοι ὀνομάζουσι ὕλην, εἰμὴ σώματα ἄνευ εἰδούς, εἴτε ἄνευ μορφῆς καὶ σχηματισμοῦ, ὡς δῆλον ὅτι καὶ τὰ σώματα εἶναι οὐδὲν ἄλλο, ἢ ὕλη εἰδοπεποιημένη; "Ως εἶναι βέβαια ἀλογία καὶ ἐγκυμονεῖ ἀντίρρασι τὸ νὰ ἦναι τὰ μὲν σώματα ἐν χρόνῳ, ἢ δ' ὕλη ἀναρχός. καθότι ὅσοι τῶν φιλοσόφων ἐδόξασαν ἀναρχὸν τὴν ὕλην, οὔτοι δὲν ἔλειψαν ἀπὸ τοῦ νὰ ὁμολογήσωσι ἐν ταυτῷ πῶς ὁ Θεὸς ἔδωκε τὸν σχηματισμὸν, τὸν καλλωπισμὸν, καὶ τάξιν εἰς τὰ μέρη αὐτῆς. Ἄλλὰ - τούτο τί ἄλλο σημαίνει, εἰμὴ ὅτι ἡ ὕλη εἶναι καὶ ἀναρχός καὶ ἐν ἀρχῇ ἢ χρόνῳ; ἀναρχός μὲν; ὡς μὴ δημιουργηθεῖσα παρὰ Θεοῦ, ἐν χρόνῳ δὲ, ὡς λαβοῦσα καὶ λαμβάνουσα ἤδη ἀεννάως παρ' αὐ-

τοῦ τὸν ὀρώμενον καλλωπισμὸν καὶ τάξιν; Φαίνεται δ' ὅμως ὅτι οἱ εἰρημένοι φιλόσοφοι ἐξώκειλαν εἰς ταύτην τὴν δόξαν ἐκ τοῦ ἀξιώματος: ἐκ τοῦ μηδενὸς μηδὲν γίνεται. Πλὴν ἀναντιόρθως τοῦτο λέλεχται περὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἢ τῆς φύσεως; καὶ ὄχι περὶ Θεοῦ, καὶ ἤθελεν εἶναι ἀλογία ἐσχάτη τὸ νὰ ἀναφέρη τις τὴν τῶν θνητῶν ἀδυναμίαν εἰς τὸν παντοδύναμον Θεόν, ὥστε νὰ ἀποφασίσῃ ἀδύνατον τι ὄχι δι' ἄλλο, εἰμὴ διότι αὐτὸς ἀδυνατεῖ νὰ τὸ ἐκτελέσῃ. Τί - δαί; δυνάμεθα ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι ἐκ τινος νὰ ἐκτελέσωμέν τι; Ἐγὼ νομίζω ὄχι. Καθότι - τίς ἐξ ἡμῶν δύναται νὰ μεταποιήσῃ τὸν κηρὸν εἰς πέτραν, ἢ τὴν πέτραν εἰς κηρὸν, ἢ τὸν χαλκὸν εἰς χρυσόν, ἢ τὸν χρυσόν εἰς καρδίαν ἀνθρώπου, ἢ τὸ ὕδωρ εἰς κρέας, ἢ τὸ χῶμα εἰς μύρμηγκα, ἢ τὸν πηλὸν εἰς ἄνθρωπον; Οὐδεὶς βέβαια. "Ὡς - ὁ τὸ ἐν ὧς πρὸς ἡμᾶς δυνάμενος ἀδύνατον νὰ ἐκτελέσῃ, διατί νὰ ἀδυνατῇ νὰ ἐκτελέσῃ καὶ τὸ ἕτερον; Καὶ - ὁ δυνάμενος νὰ δώσῃ νέαν φύσιν εἰς τὴν ὕλην, ὡς ἡμεῖς ἰδίους ὀφθαλμοῖς τοῦτο ὀρώμεν, ἄραγε δὲν δύναται οὗτος νὰ δώσῃ καὶ ὑπόστασιν εἰς τι ἀνύπαρκτον; Καὶ - ἂν ἡ ὕλη ἐξήρτηται ἐνεκα τοῦ σχηματισμοῦ, καὶ τῆς κινήσεως, καὶ τῆς τάξεως αὐτῆς ἐκ τοῦ Θεοῦ, τί τὸ κωλύον νὰ ἐξαρτᾶται ἐξ αὐτοῦ καὶ κατὰ τὴν ὑπόστασιν; Καθότι πᾶν ἀναρχοῦ ὄν πρέπει νὰ ἦναι καὶ ἀνεξάρτητον. (403).

413. "Ἄν λοιπὸν καὶ ὁ Θεὸς ἦναι δημιουργὸς τῆς ὕλης καὶ τοῦ εἶδους αὐτῆς, δῆλον ὅτι αὐτὸς εἶναι καὶ τῆς γῆς καὶ πάντων τῶν ἐπ' αὐτῆς, καὶ ἐντεῦθεν καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι λογικὸς

(93) ἔπεται ἀναγκαιῶς νὰ ᾔῃναι τοιοῦτος καὶ πολλῶ πλείον καὶ ὁ δημιουργὸς αὐτοῦ, ἀλλέως ἄλογον τι ἐδημιούργησε λογικόν, ὅπερ εἶναι ἀδύνατον. Τὸ λογικὸν λοιπὸν εἶναι τὸ ὄργανόν, δι' οὗ πέρ ὁ δημιουργὸς τῆς φύσεως ἐμφανίζεται τῷ κόσμῳ, καὶ ἂν αὐτὸ ἔλλειπεν, οὐκ ᾔῃν Θεός.

414. Ἄν λοιπὸν καὶ ὁ Θεὸς ᾔῃναι λογικὸς, ἢ ὀρθώτερον εἰπεῖν αὐτὸς ὁ νοῦς, ἔπεται ἀναγκαιῶς νὰ ᾔῃναι καὶ αὐτεξούσιος. Καθότι νοῦς καὶ μὴ αὐτεξούσιον εἶναι ὄντα ἐκ διαμέτρου ἐναντία, πατέρου πολεμουμένου ὑπὸ πατέρου, ἔνθα φύσις μὲν τοῦ νοῦς εἶναι τὸ νὰ ἐνεργῇ νοερῶς ἐκουσίως καὶ νὰ βάλῃ εἰς πρᾶξιν τὴν ἰδίαν βούλησιν, τοῦ δὲ μὴ αὐτεξούσιου, τὸ νὰ κινῆται ὑπ' ἄλλου τινος.

β'. Τὸ νὰ ᾔῃναι ὁ Θεὸς ἀνεξάρτητος (403), τοῦτο ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ κρέμαται ἐξ οὐδενός, εἴμῃ ἐξ ἑαυτοῦ, ὅπερ ἡμεῖς ὀνομάζομεν αὐτεξούσιον, ὡς φέρον ἐν ἑαυτῇ τὴν ἀρχὴν τῶν ἰδίων ἐνεργειῶν.

γ'. Τὸ νὰ ᾔῃναι ὁ Θεὸς παντοδύναμος (411), τοῦτο ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ, πάντα αὐτῷ ὑπόκεινται, ὅπερ βέβαια σημαίνει ὅτι αὐτὸς εἶναι αὐτεξούσιος, καὶ ἔχει πρὸς αὐτὸν ἰσχὺν οὐδεμίαν οὐδὲ ἐν τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτοῦ.

Τέλος πάντων ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς ἔπλασεν ὄντα αὐτεξούσια· τοὺς ἀνθρώπους λέγω, λόγῳ ἰσχυροτέρῳ πρέπει νὰ ᾔῃναι καὶ αὐτὸς τοιοῦτος.

415. Ἄν λοιπὸν ὁ Θεὸς ᾔῃναι οὐσία νοητικὴ καὶ αὐτεξούσιος, καὶ ἂν ἡ ψυχὴ, ὡς εἶδομεν (274), τοῦ ἀνθρώπου οὐσα οὐσία νοητικὴ καὶ αὐτεξούσιος, λέγεται πνεῦ-

μα εἰς πνεῦμα ἄρα εἶναι καὶ ὁ Θεός: τοῦτέστιν οὐσία αἰ-
 λως φύσει ἐνεργητικῆ, καὶ ὄχι ὕλη, εἴτε ἀδρανῆς.

β'. Ἐπειδὴ καὶ ἡ ὕλη ἀδυνατεῖ νὰ ἦναι ἀναρχος
 (412) εἰς ὁ δὲ Θεός εἶναι ἀναρχος (404) εἰς ἀκόλουθον
 εἶναι νὰ ἦναι ὁ Θεός ἄλλο τι τῆς ὕλης, ὅπερ ἡμεῖς ὀνο-
 μάζομεν πνεῦμα.

416. "Αὐτὸς καὶ ὁ Θεός ἦναι πνεῦμα καὶ δια-
 νοητικὴ οὐσία, ὡς καὶ ἡ ἡμετέρα ψυχὴ εἰς πλην ὄχι καὶ
 διὰ τοῦτο δὲν παραχωρεῖ μεγίστη διαφορά εἰς ταύτας τὰς
 δύο οὐσίας. Καθότι ἡ μὲν ἡμετέρα ψυχὴ ἀποκτᾷ διὰ τῶν
 αἰσθήσεων τὰς ιδέας καὶ γνώσεις τῶν ὄντων, εἴτα ἐκ τῶν
 γνώσεων μεταβαίνει εἰς γνώσεις εἰς τὸ δὲ θεῖον ἔχει οὐδε-
 νὸς τῶν τοιούτων χρείαν. Καθότι ὅν τὸ θεῖον πανταχοῦ
 παρὸν, καθὸ ἀπειρον, ἐφορᾷ ἀκαριαίως ἅπαντα τὰ ὄντα:
 τά τε παρωχηκότα δι' ἡμᾶς, ἐνεσῶτα, καὶ μέλλοντα εἰς
 θεὸν καὶ παρὰ τὸ θεῖον Θεός ὠνόμασαι. "Ως εἰς ὁ Θεός
 εἶναι καὶ πᾶν σοφός.

"Ἐπειτα - τί ἄλλο ὡς δι' ἀπείρων σωματίων φωνάζου-
 σι πρὸς ἡμᾶς ἡ τάξις τοῦ σύμπαντος κόσμου, ἡ μεγίστη
 καὶ ὁμοειδῆς κινήσεις τῶν μεγίστων οὐρανίων σωματίων, ἡ
 θαυμασὴ καὶ ἀκατάληπτος κατασκευὴ ἐκάστου εἴδους τῶν
 ζώων, εἰμὴ ὅτι ἡ σοφία τοῦ δημιουργοῦ αὐτῶν Θεοῦ
 εἶναι ἀπειρος; Καθότι δὲν εἶναι χρεία νὰ περιεργασθῇ
 τις τὴν κατασκευὴν τοῦ ἀνθρώπου (394), ἢ τῶν λοιπῶν
 μεγάλων ζώων εἰς ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν μικροτάτων ἐντό-
 μων εἰς καὶ θέλει βλέπει γυμνήν τὴν σοφίαν ἐγκεχαραγ-
 μένην ἐν ἐκάστῳ αὐτῶν. Ὅποια λεπτότης! ὅποια ἀλλε-
 πάλληλος διαδοχὴ! ὅποια ὠραιότης τῶν ὀργάνων αὐτῶν!

ἢ ὅποιος ὁ διοργανισμὸς τῶν ὄπλων αὐτῶν πρὸς ἰδίαν ἐκάζου διαφύλαξιν!

417. Ἄν λοιπὸν καὶ ὁ Θεὸς ἦναι πάνσοφος καὶ πνεῦμα τῶν πνευμάτων: ὁ ἐστὶ νοητικὸν ὄν καὶ αὐτεξούσιον. . . καὶ τὸ μὲν νὰ ἐννοῆται, ἰσοδυναμῆ μετὰ τὸ, νὰ διακρίνη τὸ ἀγαθὸν τοῦ κακοῦ, τὸ δὲ νὰ ἦναι αὐτεξούσιος, μετὰ τὸ, νὰ ἐκπληροῖ τὰ ἀγαθὰ καὶ νὰ κωλύῃ τὰ κακὰ, τούτου ἕνεκεν ἐκ τῆς πνευματικότητος ἢ λογικότητος τοῦ Θεοῦ ἀναπηγάζουσιν ὅπαντα τὰ ἠθικὰ αὐτοῦ προσόντα: τουτέστιν ἡ ἀγαθότης, ἡ δικαιοσύνη, ἡ πρόνοια, κτξ.

418. Ὁ Θεὸς λοιπὸν εἶναι ἀγαθὸς καὶ πηγὴ πάντων τῶν ἀγαθῶν. Καὶ ἀγαθότης θεία εἶναι μία ἀκατάπαυστος θέλησις τῆς εὐδαιμονίας ἐκείνων, ὧν περὶ ἡ φύσις εἶναι ἰκανὴ εὐδαιμονίας. Ἐπειτα δ' ἂν αὕτη ἡ ιδιότης καθοράται καὶ ἐπὶ γῆς εἰς τοὺς τελείους ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν, πολλῶ πλέον εἰς τὸν παντέλειον Θεόν. Ἡ ὑπαρξις λοιπὸν τῶν αἰσθητικῶν καὶ λογικῶν ὄντων ἐμφανίζει οὐδὲν ἄλλο, ἢ τὴν θείαν ἀγαθότητα. β'. Ὁ βαθμὸς τῆς τελειότητος τῶν ἀνθρώπων κατὰ τε τὴν παιδείαν καὶ τὴν ἀρετὴν εἶναι ἄλλο σημεῖον τῆς ὑπάρξεως τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος. γ'. Ἡ τάξις μετὰ τῆς διαμονῆς τῶν ὄντων εἶναι ἀπόδειξις μεταφυσικὴ τῆς ὑπάρξεως τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος.

Ἡμεῖς ὁμῶς ἔχομεν εἰκόνα ἀκριβεστάτην τῆς θείας ἀγαθότητος ἐπὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως, καὶ σκιαρὰν ἐπὶ πάντων τῶν ζώων. Καθότι — τίς τῶν ἀνθρώπων ἢ ζώων δὲν τρέφει τὰ τέκνα αὐτοῦ; ἢ — τίς τῶν ἀνθρώπων δὲν ἐπιθυμεῖ τῆς εὐδαιμονίας τῶν γεννημάτων αὐτοῦ; ἢ — τίς τῶν

σπουδαίων δὲν εὔχεται τὴν εὐδαιμονίαν παντός τοῦ ἀνθρώπου γένους;

419. Ὡς οὖν ὁ κόσμος ἔλαβε καὶ λαμβάνει τὴν ἑαυτοῦ ὑπαρξιν ἐξ οὐδενὸς ἄλλου, ἢ τῆς Θείας ἀγαθότητος. Καθότι εἶναι ἀδύνατον εἰς τὸ φύσει ἀγαθὸν ὄν, τῆς δυνάμεως προσούσης εἰς αὐτὸ, τὸ νὰ μὴν ἐκτελέσῃ ἀγαθὰ καὶ εἰς ἄλλους. Καὶ ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ὡς ὢν παντοδύναμος ἐδύνατο νὰ ἐκτελέσῃ πᾶν, ὅ,τι ἐβούλετο, ἦν ἀδύνατον εἰς αὐτὸν ὡς πανάγαθον ὄντα νὰ μὴν δημιουργήσῃ τὸν κόσμον καὶ ἐπ' αὐτὸν ὄντα λογικὰ, ὥς νὰ ἀπολαμβάνωσι καὶ νὰ γινώσκωσι τὰ ποιήματα αὐτοῦ, καὶ οἱ αὐτῶν καὶ τὸν ποιητήν.

Ἐκ τούτου λοιπὸν τοῦ Θείου προσόντος ἤθελε συναξοίτις ὅτι, εἶναι ἀδύνατον εἰς τοῦ Θεοῦ τὸ νὰ θελήσῃ τὴν ἀθλιότητα τῶν ἀνθρώπων, ἢ νὰ μὴν ἐπιθυμῇ τῆς εὐδαιμονίας αὐτῶν.

420. Τῆς τε Θείας λοιπὸν ἀγαθότητος καὶ τοῦ νοός εἶναι γόνος ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ. Καθότι δικαιοσύνη εἶναι κυρίως οὐδὲν ἄλλο, ἢ ἀγαθότης καθόλου, ἀποδίδουσα ἑκάστῳ μέρει τὸ καθῆκον πρὸς διατήρησιν τοῦ ὅλου, καὶ μὴ συγχωροῦσα εἰς τι μέρος νὰ ἀρπάξῃ τὴν τῶν ἄλλων εὐδαιμονίαν. Ὡς οὖν εἶναι ἀδύνατος ἢ ὑπαρξίς τῆς ἀγαθότητος ἄνευ δικαιοσύνης. Καθότι δεδόςθω νὰ ἀδικῇ τις τινα ἔμπροσθέν τινος ἐξουσιασοῦ, καὶ ὁ ἐξουσιασῆς νὰ ἀνέχεται ταύτην τὴν ἀδικίαν. Τότε — τί ἄλλο ἤθελεν εἶναι αὐτῇ ἡ ἀδικία, εἰμὴ βούλησις τοῦ ἐξουσιασοῦ τῆς τοῦ ἀδικουμένου ἀθλιότητος, ὅπερ δηλονότι εἶναι ἐκ διαμέτρου ἐναντίον τῆς φύσεως τῆς ἀγαθότητος (418);

β' Ἐπειδὴ καὶ ἡ τοῦ κόσμου δημιουργία εἶναι ἔρ-

γόν τῆς Θείας ἀγαθότητος (419) .. καὶ ἡ ἀδικία εἶναι οὐδὲν ἄλλο, εἰμὴ φθορὰ τῶν νόμων τῆς φύσεως ἐπόμενον εἶναι, ἂν ὁ Θεὸς ἦναι ἀδικος, καὶ ἦναι οὗτος αὐτὸς καταλυτῆς τῶν νόμων, οὓς αὐτὸς μόνος ἔγραψεν : τουτέστι τῆς ἰδίας δημιουργίας, εἴτε τοῦ ἔργου τῆς Θείας ἀγαθότητος. "Ἐπειτα - πότις νομοθέτης, ἢ ποία ἐξουσία, ἣτις βέβαια ἔχει σκοπὸν τὸ ἀγαθόν, δὲν ἔλαβε φροντίδα τινὰ περὶ τῆς παράβασεως τῶν νόμων ; "Ἡ - ποία ἐξουσία τάττουσα νόμους δὲν ἀντεβράβευσε τοὺς ἐκπληρωτὰς αὐτῶν ; Εἰδὲ καὶ τοῦτο ποιούσιν οἱ ἄνθρωποι, πολλῶ πλέον αὐτὸς ὁ παντέλειος Θεός. Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ οἱ νόμοι εἶναι βέβαια ὑπαγόρευμα τοῦ νοῦς, τούτου ἕνεκεν καὶ ἡ δικαιοσύνη εἶναι γόνος τοῦ νοῦς μετὰ τῆς ἀγαθότητος.

Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ὁ νομοθέτης τῆς ἀρετῆς τῆς ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι οὐδεὶς ἄλλος, ἢ αὐτὸς ὁ Θεός, ἢ θελὲν εἶναι διόλου ἄλογον, ἂν δὲν ἐλάβανον οἱ ἔργαται τῆς ἀρετῆς βραβεῖον τι παρ' αὐτοῦ. Καθότι ἡ νόμους δὲν ἔπρεπε ὁ Θεός καὶ δώσει, ἢ ἂν ἔδωκε, καὶ ἀποδώσει καὶ βραβεῖα καὶ ποινὰς εἰς τε τὴν ἐκπλήρωσιν καὶ παράβασιν αὐτῶν.

421. Ἡ δὲ Θεία πρόνοια εἶναι οὐδὲν ἄλλο, ἢ αὐτὴ ἡ ἀγαθότης μετὰ νοῦς, ἢ ἂν θέλης εἶναι εἶδος τι δικαιοσύνης. Καθότι ἐπειδὴ πρόνοια εἶναι διατήρησις τῶν ἀπαξ δημιουργηθέντων : ἢ ἂν θέλης συνέχεια τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν, καὶ ἡ ὑπαρξίς τῶν ὄντων εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος καὶ σοφίας (419), δῆλον ὅτι Θεία πρόνοια εἶναι οὐδὲν ἄλλο, ἢ ἀγαθότης τις. Πλὴν οὐδαμῶς ὀλιγώτερον αὕτη εἶναι καὶ δικαιοσύνη τις. Καθότι - ἂν ὁ Θεὸς ἐδημιούργει μὲν τὰ πάντα, πλὴν εἶχεν οὐδεμίαν πρόνοιαν

αὐτῶν, ὥστε νὰ διατηρῶνται καὶ νὰ διευθύνωνται κατὰ τὸ σκοπούμενον, ὅποια ἄλλη μείζων ἀδικία ταύτης ἐδύνατο νὰ ὑπάρξη εἰς τὸν κόσμον; Καθότι εὐσὶν θάτερον: ἢ ἔπρεπε νὰ γένη ὁ κόσμος, ἢ δὲν ἔπρεπε. "Αὐ-δὲν ἔπρεπε, διὰ τί ὁ Θεὸς νὰ τὸν δημιουργήσῃ; εἰδὲ-καὶ ἔπρεπε, διὰ τί ὁ δημιουργὸς νὰ μὴν ἔχῃ πρόνοιάν τινα περὶ αὐτοῦ; Καὶ-τις ἐξ ἡμῶν γεννῶν υἱὸν, ἢ οἰκοδομῶν οἰκίαν, ἢ ναυπηγῶν πλοῖον, ἢ κατασκευάζων ἄλλοτι, τὸ ἐγκαταλιμπάνει εἰς ἀπώλειαν; Εἰδὲ καὶ οἱ μικροὶ νόες δυσπαρεσθῶνται εἰς τὴν ἀπώλειαν τῶν ἰδίων ποιημάτων, πολλῶ πλέον αὐτὸς ὁ Θεός.

Ἄλλ' ὡς φαίνεται ἡ θεία πρόνοια καθορᾶται διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν καὶ εἶναι τοσοῦτον ψηλαφητὴ ἐπὶ τῆς γῆς, ὥστε δεῖται οὐδεμιᾶς ἀποδείξεως. Καθότι ἡμεῖς βλέπομεν ἰδίοις ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῦτο ὄχι μακρὰν, ἀλλὰ καὶ ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν, ὅτι τινὰ τῶν ὄντων: τὰ ζῶα λέγω, δημιουργοῦνται ἤδη ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. Ἄλλὰ-τοῦτο τί ἄλλο εἶναι ἢ ἐπακολουθεῖ τις τῆς κατ' ἀρχὰς δημιουργίας τῶν ὄντων, εἰς ὅπερ ἐδόθη ὄνομα πρόνοια; Καὶ-τις ἐξ ἡμῶν οὐχ ὄρα τὴν γέννησιν, τὴν αὔξησιν, τὴν ἀκμὴν, τὴν παρακμὴν, τὴν φθορὰν, καὶ θάνατον τῶν τε ζώων καὶ φυτῶν, χωρὶς ὅμως νὰ ἀφανισθῶσι ποτε τὰ εἶδη τῶν ζώων ἢ φυτῶν, ἀλλὰ νὰ διασώζωνται ὡς τὸ ἀπ' ἀρχῆς κόσμου; Τοῦτο-λοιπὸν τί ἄλλο, εἶναι εἰμὴ ψηλαφητὴ πρόνοια; Μήπως-καὶ καθ' ἑαυτὰ τὰ ζῶα διατηρῶσιν ἑαυτὰ ἀπ' αἰῶνας μέχρι τῆς σήμερον; Ἄλλ' αὐτὰ ἀποθνήσκουσι. Πῶς-λοιπὸν, ὅπερ ἀποθνήσκει: ὁ ἐς εἰς ἔπερ ἀδυνατεῖ νὰ διατηρήσῃ ἑαυτὸ, διατηρεῖ τὸ εἶδος

αὐτοῦ; ὥσε ἔστιτις διατηρητῆς καὶ προνοητῆς τῶν ζώων ἐπὶ τῆς γῆς. Ὁμοίον τι ἤθελε λέχθῃ καὶ περὶ τῆς κινήσεως τῶν οὐρανίων σωμάτων, καὶ τῶν μελῶν τῶν ζώων κτξ. Ἐπεταὶ λοιπὸν ἐκ τῶν ἐκτεθέντων ὅτι ἔστιτις ὃν ἀναρχον, ἀπόλυτον, ἀναγκαῖον, ἀδιάφθορον, αἰώνιον, αἰδῖον, ἀπλοῦν, ἐν, παντοδύναμον, δημιουργὸν ἀπάντων, πάνσοφον, πανάγαθον, δίκαιον, προνοητικὸν τῶν ἰδίων δημιουργημάτων, καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ Θεός.

422. Φαίνεται ὁμοίως ὅτι ἀντεῖπόν τινες περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ, εἰς οὓς περ δίδεται ὄνομα ἄθεοι. Πλὴν εἶναι δύσκολον νὰ καταπεισθῆτις ὅτι λογικός τις ἤθελε φθάσει ποτὲ εἰς τοσοῦτον ἀγνοίας, ὥσε ὁρῶν καὶ ἐρευνῶν τοῦτο τὸ σύμπαν νὰ ἀπισήσῃ περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ (α). Καὶ εἶναι πιθανώτερον νὰ εἰπῆτις ὅτι ὁ νοῦς τῶν ἔσων συνέγραψαν περὶ τῆς ἀνυπαρξίας τοῦ Θεοῦ, δὲν συγκατένευσεν εἰς ἄπερ ἡ χεὶρ συνέταττεν καὶ ἡ γλῶσσα ἔλεγεν, ἀλλ' ὅτι ἐκινήθησαν εἰς τοῦτο ἐκ πείσματος ἢ ἄλλης προσωπικῆς αἰτίας τῶν ἐναντίων, ὅπερ ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ, ἐβίασαν ἐαυτούς οὗτοι διὰ νὰ φανῶσιν, ὅπερ πραγματικῶς δὲν ἐφρόνουν. Ὅποιονδῆποτε ὅμως καὶ ἂν ἦν τὸ αἴτιον, εἶναι ἄδικον τὸ νὰ ἀντίκηταίτις εἰς τὰ σαφέστατα. Πλὴν εἶναι ὄχι ὀλιγώτερον ἄδικον καὶ τὰ τῶν θρησκίων, οἵτινες δοξάζοντες πολλάκις τὰ ἔργα τῶν χειρῶν ἢ τῆς φαντασίας αὐτῶν διὰ Θεὸν, ὀνομάζουσιν ἄθεον πάντα τὸν εἰς τοῦτο ἀντιτείνοντα.

(α) Ἐκ τῆς διακοσμήσεως τῶν κτισμάτων ὁ δημιουργὸς καθορᾶται. Παῦλος.

Ἄν ὅμως καὶ ἐδίδοντο τῶντι ἐπὶ γῆς ἄθεοι, τὸ πρῶτον καὶ μέγιστον αὐτῶν ἄρθρον ἤθελεν εἶναι ὅτι ἡ ὕλη εἶναι ἄναρχος, φέρουσα ἐν ἑαυτῇ τὴν ἀρχὴν τῆς ἰδίας ὑπάρξεως, καὶ ἐπομένως ὄχι οὐκ ἔστι θεός, ἀλλ' ὅτι ὁ θεὸς αὐτῶν εἶναι ὑλικός. Καθότι εἶναι τῶν ἀδυνάτων νὰ μὴν δοθῇ ἄναρχόντι (401), καὶ οὐδεὶς μέχρι τῆς σήμερον ἔφθασεν εἰς τοσαύτην ταπεινότητα πνεύματος, ὥστε νὰ ὁμολογήσῃ διὰ θεὸν τὸν ὑπ' ἄλλου πλασθέντα.

Ἐξω λοιπόν, κατὰ τὴν δόξαν τινῶν, ἡ ὕλη ἄναρχος, ὅπερ ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ, ἔσω θεὸς ἡ ὕλη. Ἀλλὰ τότε δύοιν θάτερον: ἢ αὕτη ἦν ἀπ' ἀρχῆς τοιαύτη, οἷα ἤδη ὁράται ὑφ' ἡμῶν, ἢ ἦν ἄμορφος καὶ ἀνείδεος καὶ μετεμορφώθη εἰς τὸ μετέπειτα. Καὶ ἔσω πρῶτον τὸ πρῶτον. Ἐπειδὴ – λοιπόν πρὸ αἰώνων ἡ ὕλη εὑρέθη εἰς τοιαύτην κατάστασιν, εἰς οἷαν ὑφ' ἡμῶν ὁράται τὴν σήμερον, καὶ ἐπειδὴ αὕτη εἶναι μία καὶ ὄχι πολλαί, τίνος ἕνεκεν τινὰ μὲν τῶν τμημάτων αὐτῆς νὰ εὑρεθῶσιν ἀπείρωσ μακρὰν ἀλλήλων, τινὰ δὲ πλησίον, καὶ τινὰ ἔτι πλησιέστερον: ὁ ἔστιν οὕσης μιᾶς τῆς ὕλης, διὰ τί τὰ μέρη αὐτῆς νὰ λάβωσι διαφορετικὰς τάς τε ἀναφορὰς, καὶ τὰς ποιότητας, καὶ τὴν τοποθεσίαν; Καὶ – ἔτι πῶς τινὰ μὲν τῶν τμημάτων αὐτῆς, ὡς οἱ πλανῆται, οἱ ὑποπλανῆται, καὶ οἱ κομήται, νὰ κινῶνται περὶ ἄλλα ὡς δοῦλοι ὑποταγεῖς ἔχοντα ἐν ταυτιῷ καὶ τινὰ ἐξ αὐτῶν δευτέραν περὶ τὸν ἄξονα κίνησιν, ἄλλα δὲ, ὡς οἱ ἀπλανεῖς, νὰ εὑρίσκωνται εἰς ἡρεμίαν: τουτέστιν εἰς ἐναντίαν κατάστασιν; Καὶ – ἔτι πλέον διὰ τί τὰ κινούμενα σώματα νὰ μὴν ἦναι ἰσοταχῆ, οὔτε κατὰ τὴν περιοδικὴν αὐτῶν κίνησιν, οὔτε κατὰ τὴν

ἀξονικῆν, οὔτε ἢ ταχύτης αὐτῶν νὰ ἔχη λόγον τινὰ μετὴν ποσότητα τῆς ὕλης, ἐν ᾧ δηλ. ἢ κινήσεις εἶναι ιδιότης τῆς ὕλης κατὰ τοὺς ἀθέους; Διὰ τί - πάλιν οἱ μὲν πλησιέστεροι τοῦ Ἡλίου πλανῆται νὰ ἦναι ταχύτεροι περιοδικῶς, ὅχι δ' ὅμως καὶ ἀξονικῶς, οἱ δὲ ἀπωτέρω, βραδύτεροι μὲν περιοδικῶς, ὅχι δ' ὅμως καὶ ἀξονικῶς; Διὰ τί - πρὸς τοῦτοις ἐφ' ἐνὸς τῶν τμημάτων τῆς ὕλης νὰ εὐρίσκονται τμημάτια: τὰ ζῶα λέγω, ἅπερ νὰ ἔχωσιν καὶ ἐκούσιον κίνησιν: τουτέστιν ἤδη μὲν νὰ βάλλωσιν ἑαυτὰ οἰκοθευ εἰς κίνησιν, ἤδη δὲ νὰ ἀλλάσωσιν εὐθυβολίαν, καὶ ἤδη νὰ ἡρεμῶσι; Καὶ - περιπλέον πῶς τινὰ τῶν ζώων ὅχι μόνον νὰ κινῶνται ἐκούσιως, ἀλλὰ καὶ νὰ γινώσκωσιν ὅτι κινουῦνται, οὔτε νὰ ἀγνοῶσιν ὅτι δὲν εἶναι ἀναρχα καὶ αἰώνια, ἀλλὰ λογικὰ καὶ διάφορα τῶν λοιπῶν τμημάτων τῆς ὕλης; Ὡς - ταῦτα πάντα δὲν εἶναι φωνὴ συντορία ὅτι ταῦτα πάντα δὲν εὐρέθησαν τοιαῦτα ἀπ' αἰῶνος, ἀλλ' ὅτι αἰτία τις ἐξωτερικὴ ἔδωκε καὶ δίδει εἰς αὐτὰ τὸ εἶδος, καὶ τὴν κίνησιν, ἢ δύναμιν τοῦ κινεῖσθαι κατὰ τὴν ἑαυτῶν βούλησιν; Καθότι δυοῖν θάτερον, ἢ κινήσις ἢ εἶναι ιδιότης, οὐσιῶδες λέγω τι τῆς ὕλης: τουτέστιν ἀναρχον, ἢ δὲν εἶναι. Ἄν ἦναι, διὰ - τί μέρη μόνον τινὰ αὐτῆς (καὶ τοῦτο πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως) νὰ τὴν ἔχωσι, καὶ μέρη οὐ; Εἶδὲ καὶ δὲν εἶναι, δηλον ὅτι ἐξ ἄλλου τινὸς ἐξωτερικῶς τὴν ἔλαβον. Πρὸς τοῦτοις - διὰ τί εἰς τινὰ τῶν μερῶν τῆς ὕλης νὰ εὐρίσκηται ἢ κινήσις ὅχι ἐνεργείᾳ, ἀλλὰ δυνάμει; Ὡς ἢ ὕλη δὲν εἶναι ἀναρχος, ἢ ἂν ἦναι, ἔλαβε καὶ λαμβάνει τὸ εἶδος ἐξ ἄλλου τινός.

423. Ἔσω λοιπὸν τὸ δευτέρου, εἰς ὅπερ φαίνεται ὅτι κλίνουσι μᾶλλον καὶ οἱ ἐναντίοι: ὅτι δηλονότι ἡ ὕλη εἶναι ἀναρχος, πλὴν ἔλαβε καὶ λαμβάνει μετασχηματισμὸν καὶ μεταμόρφωσιν, δῆλον ὅμως ὅτι ἔλαβε καὶ λαμβάνει ταῦτα ὅχι ἐκ τινος ἐξωτερικῆς αἰτίας, ἀλλέως αὕτη δὲν εἶναι πλέον Θεός. Καθότι ἐπειδὴ καὶ οὗτοι ἔχουσιν ὡς ἀξίωμα τὸ, μηδὲν ὑπὸ τοῦ μηδενός: ὁ ἐστὶν ἄνευ αἰτίας, τούτου ἕνεκεν καὶ ὁ κόσμος: τουτέστιν ἡ τάξις, ἡ ἄρμονία, καὶ ἡ διάφορος φύσις τῶν τμημάτων τῆς ὕλης ἔλαβε καὶ λαμβάνει τὴν ἑαυτῆς ὑπάρξιν ἐκ τινος αἰτίας.

Καὶ ἐπειδὴ ἐκτὸς τοῦ αὐτομάτου: ἢ ἂν θέλης τῆς συνδρομῆς τῶν μορίων τῆς ὕλης, ἄλλην αἰτίαν ἢ ἀθεΐα δὲν ἐδυνήθη νὰ ἐπινοήσῃ, τούτου ἕνεκεν δημιουργός, κατ' αὐτοὺς, τοῦ κόσμου ἠθέλεν εἶναι ἡ συνδρομὴ τῆς ὕλης. Καὶ ἔσω.

Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ ἕκαστον τῶν μὲν οὐρανίων σωμάτων ἔχει ἰδίαν κίνησιν περιοδικήν τε καὶ ἀξωνικήν (422), τῶν δὲ ζώων ἰδίαν φύσιν, ἔπεται ἀναγκαίως νὰ δοθῶσι τοσαῦτα αὐτόματα, ἀλλέως τὸ νὰ ὑποθέσῃ τις ἀναρχον τὴν ὕλην, εἴτα νὰ δοῖσιν ὁμοίαν κίνησιν διαφορετικὴν εἰς τὰ μέρη αὐτῆς: βίαιόν τε λέγω καὶ ἐκούσιον, προσιδέμενος εἰς αὐτὰ καὶ τὸ οὕτω πως κινεῖσθαι, τοῦτο δὲν θέλει νὰ εἰπῇ ἄλλο, εἰμὴ ὅτι τὸ ὁρώμενον σὺμπάν εἶναι ὁρώμενον σὺμπαν: ὁ ἐστὶ λέγει μηδέν. Καὶ εἰς τὸν μηδέν λέγοντα οὐδεμία ἀπόκρισις. Ταύτη λοιπὸν τῆς σιγῆς, καθ' ἣν συβέβη ἡ δίνη, ἢ ἣν ἐν ἡρεμίᾳ ὅλη ἡ ὕλη, ἢ ἐν κινήσει. ἂν ἐν ἡρεμίᾳ, ἐπειδὴ καὶ τινα τῶν μορίων αὐτῆς συνέτρεξαν, δῆλον ὅτι τὰ ἀόρατὰ (οἷα κατὰ τοὺς φυσικοὺς εἶναι

τὰ τῆς ὕλης μόρια) ἐκινήθησαν ἐξ ἑαυτῶν, ὅπερ εἶναι μεταφυσικῶς ἀδύνατον. "Αὐ ἐκινήθητε, ἐπειδὴ καὶ τινὰ τῶν μορίων αὐτῆς συνέτρεξαν, τοῦτο ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ, ἥλλαξαν τὴν εὐθυβολίαν ἑαυτῶν: ὃ ἐστὶν ὅτι ἐκινήθησαν ἐξ ἑαυτῶν, ὅπερ εἶναι μεταφυσικῶς ἀδύνατον, ἐκτὸς μόνον ἂν δοθῇ ὅτι ἡ ὕλη ἦν πρότερον μιᾶς ἄλλης φύσεως, ὡς ἐνὰ κινήσει ἑαυτῆς, ὡς ἐβούλετο, καὶ ὅτι ἐκ τοῦ χρόνου ἀπώλεσε ταύτην τὴν ιδιότητα διὰ τὸ γῆρας!

Πλὴν καὶ τούτου δοθέντος, ὅπερ εἶναι παχύτατον, ἡ κίνησις δὲν παύει ἀπὸ τοῦ νὰ ἦναι πάντοτε κίνησις· ὡς ἔπρεπε μὲν νὰ κινῶνται τινὰ αὐτῆς ἢ ἅπαντα τὰ μέρη, ὅχι ὅμως καὶ νὰ ἔχη ἡ κίνησις τινῶν ἀναφορὰν τινὰ ὡς πρὸς τὸ κέντρον τῆς περιφορᾶς, οὔτε ἄλλα νὰ φέρωσιν ἐν ἑαυτοῖς δυνάμει τὴν κίνησιν, ὡς ὁ σπόρος καὶ τὸ σπέρμα, ὡς ἐμετὰ καιρὸν νὰ βάλλωσι τὸ πρᾶγμα, εἰς ὅπερ ἐδιωρίσθησαν, οὔτε ἄλλα νὰ ἔχωσι θεῖαν τινὰ καὶ ἄλλοῖα κινήσιν, ὡς λέγω νὰ διανοῶνται καὶ νὰ ἦναι αὐτεξούσια, ἔχοντα οὐδένα ἄλλον σκοπὸν, ἢ τὴν ἰδίαν αὐτῶν διατήρησιν. Φωνὴ Θεοῦ εἶναι τὸ λογικὸν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ οὐδαμῶς τῆς ὕλης.

424. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ οἱ ἐναντίοι ὁρῶσι τὸ πᾶν ἐν κινήσει, καὶ γίνεται οὐδὲν ἄνευ κινήσεως, τούτου ἕνεκεν οὗτοι ἐκίνησαν παντὰ λίθον νὰ ἀποδείξωσι κατηγορούμενον, εἴτε οὐσιώδη ποιότητα τὴν κίνησιν τῆς ὕλης. Ἀλλὰ - τίς, δέομαι, οὐχ ὁρᾷ ὅτι ἡ κίνησις δὲν πηγάζει ἐκ τῆς οὐσίας τῆς ὕλης, ὡς ἡ ἀδράνεια, τὸ ἀδιαχώρητον, ἡ ἔκτασις, κξ, ἀλλ' εἶναι ἐπουσιῶδες τι εἰς αὐτὴν, ὡς τοῦτο εἶδομεν (399); Καθότι - ὅποιαν ἀντίφασιν φέρει ἐν ἑαυτῇ ἡ ἰδέα ἐκτατὸν, ἀδιαχώρητον, ἀδρανὲς, καὶ

ἡρεμῶν; Οὐδεμίαν; Ἐπειτα - τίς ἐξ ἡμῶν δὲν βλέπει ἰδίοις ὀφθαλμοῖς ἐν τῷ οὐρανῷ σήματα ἄπειρα τοὺς ἀπλανεῖς λέγω, οἵτινες κινουῦνται οὐδύλως; Πλὴν ἐῶντες ἀνα μέρος τὸ, εἰ δυνατόν καὶ τὴν τῶν αἰσθήσεων ἀπόδειξιν, ἃς ἐξετάσωμεν τὸ πρᾶγμα μεταφυσικῶς.

Τὰ κατηγορούμενα τῶν σωμάτων: ὁ ἔστιν αἰουσιώδεις αὐτῶν ποιότητες ἢ σύμφυτοι, ὡς συνιστᾶσαι τὴν φύσιν αὐτῶν εἶναι ἐπίσης, καὶ ὄχι διαφορετικῶς κατηγορούμενα αὐτῶν, καὶ ἀδυνατοῦμεν νὰ εἰπῶμεν ὅτι τοῦτο τὸ τμήμα τῆς ὕλης εἶναι μᾶλλον ἔκτατον, ἢ μᾶλλον ἀδρανές, ἢ μᾶλλον ἀδιαχώρητον, ἢ μᾶλλον κτξ, ἀλλέως ἢ ἔκτασις, ἢ ἀδράνεια, τὸ ἀδιαχώρητον, κτξ, ἀπολλύουσι τὸ νὰ ἦναι κατηγορούμενα τῶν σωμάτων: ἢ ἂν θέλης σύμφυτοι αὐτῶν ποιότητες. Πλὴν - τίς οὐχ ὄρα ὅτι ἐν τοιοῦτον δὲν ἔχει χώραν παντελῶς εἰς τὴν κίνησιν; Καθότι κατὰ τὰς ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις ὁ μὲν Ἑρμῆς εἰς ἓν λεπτόν διέρχεται λέγας

λέγας	663
ἢ δ' Ἀφροδίτη	486
ἢ δὲ Γῆ	413
ὁ δ' Ἄρης	334
ὁ δὲ Ζεὺς	181
ὁ δὲ Κρόνος	134
καὶ ὁ Τιτάν	94

ὥστε, ὡς ἕκαστος ὄρα, αἱ τούτων ταχύτητες εἶναι ἄνιστοι, καὶ ὅτι ἡμὲν τοῦ Ἑρμοῦ εἶναι ἑπταπλάσιος τῆς τοῦ Τιτάνος, τῶν δὲ λοιπῶν διαφόρως. Ὡστε οὐσιώδης τις ποιότης τῆς ὕλης: τουτέστιν ἢ κίνησις, εἰς μὲν τὸν ἓνα πλανήτην εἶναι ὡς ἑπτὰ, εἰς δὲ τὸν ἄλλον, ὡς ἓν, καὶ εἰς

τοὺς λοιποὺς διαφόρως, εἰς δὲ τοὺς ἀπλανεῖς οὐδόλως! Πλὴν ἡ ἀτοπία τοῦ πράγματος προχωρεῖ περαιτέρω. Καθ' ὅτι κατὰ τὰς ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις ἡ μὲν τῶν πλανητῶν ταχύτης ἀντιπάσχει μὲ τὴν τοῦ Ἡλίου ἀπόστασιν, τῶν δ' ὑποπλανητῶν, μὲ τὴν τῶν ἰδίων πλανητῶν. Ἄλλὰ - τοῦτο τί ἄλλο ἐκφώνει, εἰμὴ ὅτι ἡ κίνησις τούτων ἀπάντων ἔχει ἀναφορὰν ὡς πρὸς τὸ κέντρον τῆς περιφορᾶς; ὃ ἐστὶ μεθερμηνεύομενον ὅτι ἡ κίνησις αὐτῶν εἶναι ὄχι οὐσιώδης αὐτῶν ιδιότης, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός; Ἄλλ' - ἂν ἡ κίνησις εἶναι ἐπουσιώδης ποιότης τῆς ὕλης; τούτῃ συμβεβηκός, τίς τίλεον καὶ διὰ ψιλῆς ἐπινοίας ἤθελε σοχασθῆ τοῦτον τὸν κόσμον ἄνευ δημιουργοῦ;

425. Ἄφ' οὗ ὁρῶς οἱ λέγοντες τοῦτον τὸν κόσμον ἄνευ δημιουργοῦ δεῖν ἰσχύσαν, οὔτε καὶ ἀκρῶ δακτύλῳ νὰ κινήσωσι τὰς μετὰφυσικὰς ἀποδείξεις τῆς θεοῦ ὑπάρξεως, κατέφυγον εἰς τὰς ἠθικὰς, »οἱ ἄνθρωποι, λέγοντες, »ἔλαβον ἰδέαν Θεοῦ ἐκ τῆς ἀγνοίας τῶν φυσικῶν φαινομένων, ἐκ τοῦ φόβου, καὶ ἀπάτης τῶν Ἱερέων καὶ Ἡγεμόνων.

Ἔσωσαν ταῦτα πάντα ἀληθῆ· ἀλλὰ τί ἐκ τούτου; ἄραγε - προκύπτει ἐντεῦθεν, ὅτι οὐκ ἔστι Θεός; Προκύπτει - ἐκ τούτου ὅτι ἡ ὕλη εἶναι Θεός; Προκύπτει - ἄραγε ἐκ τῆς ἀπάτης τοῦ λαοῦ τὸ νὰ εἶναι οὐσιώδης ποιότης τῆς ὕλης ἡ κίνησις (424); Ἄραγε - ἐκ τῆς ἀπάτης τοῦ λαοῦ προκύπτει ὁ μὲν Ἑρμῆς νὰ ἦναι ταχύτερος ἀπάντων τῶν λοιπῶν πλανητῶν, ἡ δὲ Ἀφροδίτη περιοδικῶς μὲν ταχύτερα τοῦ Διὸς, ἀξονικῶς δὲ τὸ ἀνάπαλιον; Προκύπτει - ἄραγε ἐκ τῆς ἀπάτης τοῦ λαοῦ νὰ μεταβάλληται ἡ ἄλο-